

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРІОГРАФІЯ АГРАРНОЇ ІСТОРІЇ

УДК 323.3:94(477.82)''19''[303.446.4]
DOI: 10.31651/2413-8142-2019-21-74-79

О. А. Бундак

*кандидат історичних наук, доцент, заступник
директора з науково-методичної роботи Луцького
Інституту розвитку людини Університету «Україна»*

УЧАСТЬ СЕЛЯНСТВА ВОЛИНИ В РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЯХ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ЗРІЗ

У статті проаналізовано радянську та українську історіографію доби незалежності, присвячену участі селянства Волині в революційних подіях початку ХХ століття. Виявлено ступінь наукових розвідок, рівень джерельного забезпечення.

Ключові слова: історіографія, селянство, українська революція, визвольні змагання, Волинь.

Постановка проблеми. Історіографія історичної науки, як і будь-якої іншої, складається зі значної кількості більш або менш значущих регіональних досліджень, які дають можливість науковцям скласти цілісну картину про історичну подію, явище чи процес. Це власне і робить актуальними регіональні дослідження, які дозволяють не лише узагальнити існуючу картину, але й максимально розкрити та репрезентувати її в конкретно-історичному, історіографічному та соціокультурному вимірах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підвищений інтерес істориків до подій початку ХХ ст., зумовлений насиченістю цього історичного відтинку часу епохальними, значущими та самодостатніми подіями, які вплинули на вирішення ряду питань загальносвітового масштабу: ліквідацію Російської монархії, встановленням влади Тимчасового уряду, функціонуванням трьох українських урядів, приходом до влади більшовиків та встановленням нового типу політичного режиму – радянського тоталітарного.

За останні роки опубліковано чимало наукових праць і публікацій, що стосуються різних аспектів життя і розвитку Волинської губернії в окреслений період. Проте, як з'ясувалося, порівняно зі станом вивчення історії Волині впродовж – XVII-XIX століть, життя і діяльність селянства [1, 8] виявилася менш дослідженою і вимагає нового погляду та осмислення і узагальнення в світлі сучасних завдань історичної науки.

Автор статті ставить за мету вивчити напрацювання українських та радянських науковців,

що стосуються участі селян Волині у революційних подіях початку ХХ століття та їх впливу на зростання політичної свідомості та активності селянського загалу.

Виклад основного матеріалу. У ХХ – на початку ХХІ ст. створено достатньо вагомий історіографічний доробок зі студіювання селянознавчої проблематики. Це дає нам підстави виокремити два основних періоди в історіографічному дослідженні участі селянства Волині в революційних подіях початку ХХ століття: радянський та період української незалежності.

Перший період характеризується існуванням усталених радянських догм, кліше, строго визначених ідеологічних підходів. Наукові дослідження цього періоду не дають реальної оцінки всіх суспільно-політичних, економічних, військових та культурних подій, які відбувалися на теренах Волині. Насамперед це праці І. Заболотного. У його науковому доробку «Нескорена Волинь» проаналізовано революційний рух на Волинських землях, подано матеріал, що стосується селянських та селянсько-солдатських виступів у 1917 р. [2]. У книзі з класових позицій підкреслено, що «селянський рух був складовою частиною загальноросійського селянського руху» [2, 9]. Автор, подаючи матеріал про Перший повітовий з'їзд селян, наголосив, що представники з'їзду засудили діяльність ЦР під впливом більшовицької агітації. Розкриваючи хронологію подій за окресленим ленінським сценарієм та відповідно до вказівок партії, дослідником показано негатив щодо діяльності всіх українських урядів та схвальні відгуки про партію більшовиків. Водночас видання ґрунтується на значному масиві архівних джерел, тогочасній пресі та зарубіжних виданнях.

У книзі Р. Оксенюка відображено інформацію про селянські заворушення, під час яких відбувався підпал панських садіб, нищення поміщицького майна, розташування реманенту тощо [3, 72–74]. Незважаючи на ідеологічне нашарування та позиціонування комуністичних ідей (класова боротьба трудящих, провідна роль Комуністичної партії, контрреволюційна суть аграрної політики Тимчасового уряду), науковець, аналізуючи суспільно-політичні процеси на селі в період революційних перипетій, посилається на архівні джерела, матеріали преси різних політичних партій, груп та державних утворень. Автор наголосив на політичній активізації селянства, особливо «великого руху за землю» [3, 78] в період революційних подій, яка виливається у стихійні та самовільні захоплення панських садіб, розбирання реманенту, викошування сіножатей, і «волинські газети не переставали писати про аграрні безпорядки» [3, 80]. Науковець

обґрунтував висновок про те, що «у визвольній боротьбі українські селяни не ставили національне питання на перше місце, а висували його разом з іншими вимогами. ... головними питаннями були ... питання про владу і землю і майбутню долю» [3, 198]. «Найвищого піднесення селянський рух на Волині досягає в грудні 1917 та січні 1918 р.» [3, 115]. Розглядаючи період Гетьманату Скоропадського, історик констатував занепад сільського господарства цілих повітів губернії, який був зумовлений безперервними грабунками робочої худоби та насіння [3, 119].

Ми солідарні з автором, що під впливом агітації представників різних політичних партій та об'єднань відбувався процес поступової політизації свідомості селянства. Так, у травні 1918 р. у Києві був скликаний селянський з'їзд. Делегація з Волині була багаточисельною. Лише з одного Старокостянтинівського повіту прибув 281 представник [3, 121].

Певну цінність для дослідження активності сільського населення на території губернії становить робота І. Кічія [4]. Ґрунтуючись на значній кількості залучених джерел, історик вивчив боротьбу більшовиків за владу на Правобережній Україні. Автор зробив висновок, що боротьба селян під час революційних подій була спрямована не лише проти поміщиків, але і проти церкви [4, 25]. Історик підкреслив розмах селянських повстань на Волині влітку 1917 р., наголосивши на впливові більшовиків на «пробудження класової свідомості місцевого населення, особливо селянства» [4, 125].

У науковому доробку Л. Дециньського подано фактологічний матеріал про революційні події, які відбувалися на території 12 повітів колишньої Волинської губернії, про перебіг військових дій на цій території під час Першої світової війни [5]. Робота ґрунтується на архівних документах, спогадах учасників тих подій, хоча проблему проаналізовано з позицій марксизму-ленінізму. Науковець підкреслив, що «травень-червень 1917 р. – селяни самі почали розв'язувати земельне питання» [5, 44]. Ним зроблено висновок, що основна маса біднішого селянства Волині, як і всієї країни, твердо стала під гасла більшовицької партії, ілюструючи свій висновок аналізом перебігу тогочасних політичних подій та участі у них різних соціальних верств [5, 95].

Заслужують уваги публікації П. Голуба, А. Ткачука, В. Голованя, в яких у контексті розгляду військово-політичних подій в регіоні окреслено становище місцевого населення, насамперед селянства, вплив різних політичних партій на свідомість волинян [6; 7; 8].

Праці узагальнювального характеру, де можна почерпнути різноплановий матеріал із запропонованої проблематики, потребують критичного опрацювання і відокремлення від ідеологічних нашарувань соціалістичної доби [9; 10; 11; 12; 13; 14; 15]. Українська новітня історіографія об'єктивніше та неупередженіше висвітлює перебіг революційних подій та участь у них селянства. Її характеризує суттєве розширення джерельної бази; оновлення поняттєвого апарату; біографістика, яка дає можливість з'ясувати ідейні засади, політичні орієнтації та уподобання окремих осіб; розгляд соціальної бази революції; проблеми національних урядів та політичної історії революційного періоду;

спроби осучаснення методологічного інструментарію; прагнення окремих дослідників відмовитися від описовості та ідеологічної залежності від «національної ідеї».

Нині скасовано ідеологічні перешкоди, відкрито спецфонди архівів та бібліотек, що зробило здобутки історіографії визвольних змагань доволі суттєвими. Вони носять системний характер та є тематично різноплановими. Серед напрацювань дослідників окресленої проблематики – доробок В. Солдатенка, О. Власюка і В. Цятка, О. Де'мянюка, О. Комарницького, М. Ковальчук, В. Тимошенко. О. Бундак, Я. Поліщука тощо.

Найбільш вартісними дослідженнями з запропонованої тематики є праці О. Де'мянюка. Розглядаючи події Першої світової війни та період революцій в Україні, автор охарактеризував і становище селянства. Підкреслюючи специфічну ситуацію на Волині в період Першої світової війни, він наголосив, що «світова війна розділила територію царської Волинської губернії на дві частини – і призвела не лише до різного підходу у формуванні місцевих органів державної влади у західній і східній Волині, а й до різного сприйняття місцевим населенням тих подій, які охопили волинської землі» [16, 45].

Найбільш змістовною і комплексною є монографія історика [17], що охоплює події у Волинській губернії, пов'язані з воєнними, геополітичними, економічними та іншими питаннями її розвитку 1914–1921 рр. У ній окреслено ряд важливих аспектів військово-політичного і соціально-економічного впливу Першої світової війни та Української революції не лише на розвиток території, а й на формування національної свідомості українців. Дослідник звернув увагу на позитивні спроби ЦР залучити селянство до державницької діяльності, що проявилось у включення до складу УЦР 212 членів Всеукраїнської ради селянських депутатів, зокрема і з Волині. «Цим керівники УЦР вказали на важливість для української національної політики вирішення проблем селянства та зробили спробу розширити соціальну базу української революції за рахунок селянського середовища» [17, 78]. Аналізуючи становище селян, історик підкреслив, що динаміку політичного життя регіону зазначеного періоду відображає процес створення різноманітних організацій у 1917 р. та скликання Першого та Другого Волинських селянських з'їздів [17, 78, 103].

З огляду на те, що на Волині демографічно домінувало сільське населення (станом на 1921 р. селян проживало 88% всього волинського населення [3, 174]), то від підтримки селянства багато в чому залежали і подальші державотворчі процеси. Автор стверджує, що, незважаючи на воєнне лихоліття, структура населення Волині суттєво не змінилася. Однією з причин була відсутність широкомасштабних міграційних процесів серед селян [18, 164].

Революційній активності селянства в контексті Першої світової війни на території Волині присвячені окремі праці волинських дослідників. Б. Бернадським охарактеризовано економічне та суспільне життя, окреслено становище різних категорій населення [19]. Б. Заброварний та О. Михайлюк з'ясували становище селянства, економіку краю та вирішення аграрних проблем напередодні революційних подій 1917 р.

Ними зроблено висновок, що «коли в країні почала складатися революційна ситуація, негативне ставлення до війни і революційні настрої селян проявляється ще сильніше» [20, 134].

Я. Поліщук, вивчивши період Директорії, черговий прихід більшовиків до влади та перехід Рівненського повіту під владу Польщі, зауважив, що «сільське населення краю ставилося до української влади неоднозначно: одні активно її підтримували, інші ж сприймали насторожено» [21, 137]. На його думку, «у період найвищого революційного піднесення тут (Рівне) відчувався і вплив українського села, що прагнуло демократичної, соціально справедливої влади» [21, 156].

О. Власюк та В. Цятка у праці «Волинь в добу Центральної Ради (1917-1918)» розглянули перебіг подій у загальних рисах. Основну увагу дослідники приділили вивченню становища військових. Своє звернення до цієї теми вони мотивували тим, що основна маса солдат – вчорашнє селянство [22, 156].

Певну наукову цінність становить дослідження О. Комарніцького. Автор, висвітлюючи життєдіяльність містечок Волинської губернії в добу Української революції, підкреслив активізацію селянського руху. На його думку, він виявився у підпалі поміщицьких маєтків, розграбуванні майна селянами тощо [23, 48]. На основі архівного матеріалу автор констатує створення зародкових органів нової революційної влади в містечках, зокрема, селянських комітетів [23, 57]. Ним підкреслено «значний вплив на пробудження і активізацію національної свідомості українського етносу» містечкових просвітянських організацій та освітніх закладів [23, 89].

Цікавою є розвідка М. Ковальчука «Лютнева революція 1917 р. в українській провінції» [24]. Дослідник наголосив, що під враженням перемоги революції українське суспільство далеко не відразу звернуло належну увагу на проблеми адміністративного характеру. Лише події наступних місяців з усією очевидністю показали, що криза адміністративного управління та падіння дисципліни у військах можуть призвести до катастрофічних наслідків на місцях. Руйнація влади призвела до втрати контролю у регіонах та погіршення криміногенної ситуації.

У дослідженнях В. Тимошенко відтворено перебіг подій Української революції на Волині. Ним вивчено створення у країні Товариства українських поступовців, «Селянської спілки», філії українського військового клубу ім. П. Полуботка» [25, 64]. Історик звернув увагу на набуття народним рухом «поступово організованих ознак і чіткого національно-державного спрямування, наочно демонструючи зрушення в українському суспільному житті. Ці зрушення передусім відображали динаміку політичного розвитку української спільноти».

На думку В. Верстюка, селянство прагнуло насамперед вирішення селянсько-аграрного питання, а не національно-державного будівництва [26]. А. Рацілевичем розглянуто розвиток українського руху після лютого 1917 р., наголошено на значному впливі українських есерів на прийняття рішень селянських з'їздів на Волині. На селянство вони впливали через мережу товариств «Селянської Спілки», різні кооперативні організації [27].

О. Бундак, розглядаючи селянство на початку ХХ ст., наголосила на політизації свідомості українського загалом, і волинського зокрема селянства під час революційних подій. На її переконання, Перша світова війна, і нетривалий період існування українських урядів стимулювали та підштовхували селянство до об'єднання в спілки, громади та організації. Дослідниця вважає, що активна пропагандистська діяльність різних політичних сил (немає значення якого політичного табору чи сили) допомогла селянству зорганізуватися та активніше долучитися до політичних подій [28; 29; 30; 31].

М. Крижановська дослідила висвітлення революційних подій 1917-1918 рр. на Волині у часописі української діаспори в США газеті «Свобода» [32]. Нею зацентровано увагу на сприйняття жителями Волині факту створення і діяльності УЦР та їхній суспільно-політичній та громадській активності. На основі аналізу часопису автором зроблено висновок, що селяни жили сподіваннями в краще майбутнє в оновленій Україні. А. Левшонюк виявила вплив УЦР на формування державотворчих процесів на Волині, діяльність громадських організацій та їх вплив на населення Волині [33]. Почуття національної волі, свідомості великих революційно-творчих сил українського народу викликали надзвичайний запал серед різних верств населення. Як відгососок на революцію в Петрограді та скасування обмежень на громадську і політичну діяльність, на Волині з небаченою інтенсивністю створюються громадські організації та професійні спілки. Автор підкреслив сильний ідеологічний вплив більшовиків. Основою для більшовицької агітації стали волинські селяни [33, 32].

Новітнє вивчення участі селянства у революційних подіях представлено у ряді різнопланових розвідок С. Лиса, Я. Шабали, С. Сегеди, Н. Пахайчука [34; 35; 36; 37; 38; 39].

Період революційних потрясінь на Волині тісно пов'язаний з Першою світовою війною, що ускладнює узагальнення історіографічних розвідок у запропонованій проблематиці. Адже волинське селянство, втомлене частою зміною влад, постійними утисками різних панівних верств (польський елемент, російський, українське поміщицтво) змушене було постійно «добувати» собі економічні та політичні «послаблення». Селянство усвідомлювало себе як окремий стан, цілісний структурний елемент, що кардинально різнився від інших та вимагав врахування цього аспекту з боку різних політичних сил та урядів.

Складне переплетіння різних катаклізмів політичного та економічного характеру, дуже часто незрозумілі гасла та вимоги ставили цю категорію населення в ситуацію постійного стресу і викликали підозри та недовіру. Проте, незважаючи на ці всі негаразди, селянство прагнуло насамперед отримати у володіння (чи користування за нормальних умов) землю, а потім і можливість брати участь у вирішенні питань політико-державотворчого характеру.

Висновки. Проаналізувавши матеріал, ми прийшли до висновку, що радянська історіографія не спромоглася дати об'єктивну оцінку місця і ролі українського, насамперед волинського селянства в революційних подіях. Перебуваючи в полоні ідеологічних міфів, вона прагнула перебільшити пробільшовицькі настрої та очорнити діяльність українських владних структур.

Українська історична наука періоду незалежності зробила значний крок у з'ясуванні багатьох «білих плям», пов'язаних із революційними подіями початку ХХ століття. Насамперед відзначимо нові методологічні підходи, відхід від усталених стереотипів, відкидання «радянських міфів» про революційний пролетаріат та гегемонію Комуністичної партії, реалізм у висвітленні біографічних даних учасників суспільно-політичних та економічних процесів.

Список використаної літератури та джерел:

1. Бундак О. Інтеграція селянства прикордонних територій у громадські організації (спілки, об'єднання) / О. Бундак // *Український селянин*. – Черкаси, 2018. – Вип. 19. – С. 5–12.
2. Заболотний І. Нескорена Волинь : нарис з історії революційного руху на Волині 1917–1939 / І. Заболотний. – Львів : Каменяр, 1964. – 204 с.
3. Оксенюк Р. Нариси історії Волині. Соціально-економічний, революційний та національно-визвольний рух трудящих (1861–1939) / Р. Оксенюк. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1970. – 276 с.
4. Кичий І. Борьба за власть Советов на Правобережной Украине / И. Кичий. – Львов : Вища шк., 1986. – 148 с.
5. Дещинський Л. Великий Жовтень на Волині / Л. Дещинський. – Львів: Вища школа, 1977. – 183 с.
6. Голуб П. Большевики и армия в трех революциях / П. Голуб. – М.: Политиздат, 1977. – 356 с.
7. Ткачук А. Крах спроб Центральної ради використати українізовані формування в 1917 р. / А. Ткачук // *Український історичний журнал*. – 1967. – № 8. – С. 79–84.
8. Головань В. Боротьба більшовиків Ровенщини за владу Рад / В. Головань, Т. Михайлюта. – Львів: Каменяр, 1968. – 298 с.
9. Історія міст і сіл Української РСР : в 26 т. / ред. І. С. Клімаш. – К.: УРЕ, 1970. – Волинська область. – 748 с.
10. Історія міст і сіл Української РСР : в 26 т. / ред. О.С.Чорнобривцева. – К. : УРЕ, 1973. – Житомирська область. – 728 с.
11. Історія міст і сіл Української РСР : в 26 т.. – К.: УРЕ, 1973. – Рівненська область. – 656 с.
12. Історія міст і сіл Української РСР : в 26 т. / ред. С. П. Нечай. – К.: УРЕ, 1973. – Тернопільська область. – 640 с.
13. Борьба трудящихся Волини за власть Советов (март 1917 г. – декабрь 1920 г.): сборник документов и материалов. –Житомир, 1957. – 234 с.
14. Історія селянства Української РСР: в 2 т. К., 1967. – Т. 2. – 859 с.
15. Історія Волині. З найдавніших часів до наших днів / ред. О. Г. Михайлюк, Р. А. Арцишевський, Н. В. Бурчак [та ін.]. – Львів : Вища школа, 1988. – 240 с.
16. Дем'янюк О. Волинська губернія під час Першої світової війни: вивчаючи історію рідного краю / О. Дем'янюк // *Педагогічний пошук*. – 2016. – № 2. – С. 71–76.
17. Дем'янюк О. Волинь в Українській революції: доба Української Центральної ради / О. Дем'янюк. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2018. – 232 с.
18. Дем'янюк О. Волинське селянство у початковий період революції 1917–1921 // О. Демянюк // *Український селянин*. – 2010. – Вип. 12. – С. 164–172.
19. Бернадський Б. Волинь у роки Першої світової війни / Б. Бернадський, Луцьк, 1999. – 97 с.
20. Заброварний Б. Українське село в роки Першої світової війни / Б. Заброварний, О. Михайлюк. – Луцьк : Надстир'я, 2002. – 148 с.
21. Поліщук Я. Події війни та революції // Поліщук Я. Рівне. Мандрівка кризь віки : нариси історії міста. – вид 2-ге, доповн. – Рівне : Волин. обереги, 2009. – С. 132–157
22. Власюк О. Волинь в добу Центральної Ради (1917–1918) / О. Власюк, В. Цятко. – Рівне : Волинські обереги,

2009. – 96 с.
23. Комарницький О. Містечка Волині та Київщини у добу Української революції 1917–1920 рр. / О. Комарницький. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – 312 с.
24. Ковальчук М. Лютнева революція 1917 р. в українській провінції / М. Ковальчук // *Український історичний журнал*. – 2007. – № 4. – С. 91–102.
25. Тимошенко В. Волинь в період української революції і громадянської війни / 1917–1920 рр. / В. Тимошенко // *Велика Волинь: минуле й сучасне : міжнар. краєзн. конф.* – Житомир, 1993. – С. 64–65.
26. Верстюк В. Українська Центральна Рада / В. Верстюк // *Український історичний журнал*. – 1995. – № 2. – С. 79–88; № 6. – С. 66–78.
27. Рацілевич А. Організаційне оформлення українського національного руху на Волині (березень – червень 1917 р.) / А. Рацілевич // *Волинські історичні записки*. Т.4. – 2010. – С. 20–29.
28. Бундак О. Діяльність Всеросійського Селянського Союзу в Україні: регіональний аспект / О. Бундак // *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис* – 2016. – № 16. – С. 80–84.
29. Бундак Е. Политизация сознания украинского крестьянства в годы революций / Е. Бундак // *Государственная власть и крестьянство в XIX – начале ХХІ века / ред. А. И. Шевелькова. – Коломна: Московские госуд. обл.соц.-гум ин-т, 2013. – С. 229–236.*
30. Бундак О. Вплив загальнодержавних процесів у Російській імперії на політизацію українського селянства наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. / О. Бундак // *Науковий вісник Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки: Історичні науки*. – Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2013. – № 12 (261). – С. 15–20.
31. Бундак О. Перша світова війна та населення України: соціально-економічний аспект / О. Бундак // *Українське державотворення: проблеми і сучасність* / ред. Г. В.Бондаренко, О. Й. Демянюк [та ін.]. – Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2014. – Вип. ІХ. – С. 100–108.
32. Крижановська М. Висвітлення подій на Волині доби Української Центральної Ради у газеті «Свобода» / М. Крижановська // *Українське державотворення: проблеми і сучасність* / ред. Бондаренко Г. В., Дем'янюк О. Й., Бундак О. А. [та ін.]. – Луцьк, 2017. – Вип. 13. – С. 21–28.
33. Левшонюк А. Пожвавлення громадського життя на Волині в добу Української Центральної Ради / А. Левшонюк // *Українське державотворення: проблеми і сучасність* / ред. Бондаренко Г. В., Дем'янюк О. Й., Бундак О. А. [та ін.]. – Луцьк, 2017. – Вип. 13. – С. 28–35.
34. Лис С. Волинь в українській революції / С. Лис // *Волинь-нова*. – 2011. – № 105. – С. 5.
35. Лис В. Волиняни відстоювали соборну Україну / В. Лис // *Волинь*. – 2008. – № 6 – С. 6.
36. Лис В. Дух і уроки соборності / В. Лис // *Волинь*. – 2008. – № 7. – С. 10.
37. Шабала Я. Розвиток Української революції на Західному Поліссі в період Гетьманату П. Скоропадського та Директорії / Я. Шабала, А. Шваб // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Волинське Полісся та Маневиччина в європейській та українській історії*. – Луцьк, 2011. – 2011. – Вип. 38. – С. 271–277.
38. Сегеда С. Військова преса на Волині як джерело дослідження бойових дій в краї під час визвольних змагань 1917 – 1920 років / С. Сегеда // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки воєнної історії краю*. – Луцьк, 2009. – Вип. 30. – С. 177–180.
39. Пахайчук Н. Українська революція і Волинь : [8 фактів про наш край у 1917–1921 роках] / Н. Пахайчук // *Сім'я і дім*. – 2017. – № 12. – С. 7.

References:

1. Bundak, O. (2018). Integration of the peasantry of the border areas into public organizations (unions, associations). *Ukrainian peasant*, 18, 5-12 (in Ukr.)

2. Zabolotny, I. (1964). *Non-corrupted Volyn: An Essay on the History of the Revolutionary Movement in Volhynia 1917-1939*. Lviv (in Ukr.)
3. Okseniuk, R. (1970). *Essays on the history of Volyn. Socio-economic, revolutionary and national liberation movement of the working people (1861-1939)*. Lviv: View of Lviv. Un-th (in Ukr.)
4. Kichiy, I. (1986). *The struggle for the power of the Soviets in the Right-Bank Ukraine*. Lviv: Higher School (in Ukr.)
5. Deshchinsky, L. (1977). *Great October in Volhynia*. Lviv: Higher school (in Ukr.)
6. Golub, P. (1977). *The Bolsheviks and the army in three revolutions*. M.: Politizdat (in Rus).
7. Tkachuk, A. The collapse of the attempts of the Central Council to use the Ukrainialized formations in 1917 (1967). *Ukrainian Historical Magazine*, 8, 79-84 (in Ukr.)
8. Golovan, V. & Mihaylyuta, V. (1968). *The struggle of the Rivne Bolsheviks for the power of the Soviet Union*. Lviv: Kamenyar, T.I. 84 (in Ukr.)
9. *The history of the cities and villages of the Ukrainian SSR/ [26 t.]. Volyn region (1970)* / Ed. I.S. Climaces. K.: Gol.red URE (in Ukr.)
10. *The history of the cities and villages of the Ukrainian SSR. [26 t.]. Zhytomyr region (1973)* / Ed. O.S. Chornobrytseva. K.: Gol.red URE (in Ukr.)
11. *The history of the cities and villages of the Ukrainian SSR. [26 t.]. Rivne region (1973)*. K.: Gol.red URE (in Ukr.)
12. *The history of the cities and villages of the Ukrainian SSR. [26 t.]. Ternopil region (1973)*. Ed. S. P. Nechay. K.: Gol.red URE (in Ukr.)
13. *The struggle of the working people of Volyn for the power of the Soviets (March 1917 - December 1920)*. (1957). Zhitomir (in Ukr.)
14. *The history of the peasantry of the Ukrainian SSR. [2 t.]. (1967)*. K., 2. (in Ukr.)
15. *History of Volyn. From ancient times to the present: monograph (1988)* / Ed. O. Mikhailiuk, R. Artsyshevsky, N. Burchak. Lviv: Higher school (in Ukr.)
16. Demyanyuk, O. (2016). Volyn province during the First World War: studying the history of native land. *Pedagogical search*, 2, 71-76 (in Ukr.)
17. Demyanyuk, O. (2018). *Volyn in the Ukrainian Revolution: the Day of the Ukrainian Central Council*. Lutsk: PP Ivanyuk V.P. (in Ukr.)
18. Demyanyuk, O. (2010). Volyn peasantry in the initial period of the revolution of 1917-1921 (2010). *Ukrainian peasant*, 12, 164 (in Ukr.)
19. Bernadsky, B. (1999). *Volyn during the First World War*. Lutsk, Volyn State University named after Lesia Ukrainka (in Ukr.)
20. Zabrovaryn, B. & Mikhailyuk, O. (2002). *Ukrainian village during the First World War: Textbook*. Lutsk: Superstructure (in Ukr.)
21. Polishchuk, Y. (2009). Events of War and Revolution. *Rivne. Manding through the ages: Essays on the history of the city*. Rivne: Volyn. Amber. (in Ukr.)
22. Vlasyuk, O. & Tsyatko, V. (2009). *Volyn in the day of the Central Council (1917-1918)*. Rivne: Volyn's Amulets (in Ukr.)
23. Komarnitsky, O. (2009). *The town of Volhynia and Kyiv region during the period of the Ukrainian Revolution of 1917-1920*: Kamyanets-Podilsky: Axioma (in Ukr.)
24. Kovalchuk, M. (2007). The February Revolution of 1917 in the Ukrainian Province. *Ukrainian Historical Magazine*, 4, 91-102. (in Ukr.)
25. Timoshenko, V. (1993). Volyn during the Ukrainian Revolution and the Civil War 1917-1920. *Velyka Volyn: past and present*. Zhytomyr, 64-65. (in Ukr.)
26. Verstyuk, V. (1995). Ukrainian Central Council: textbook. *Ukrainian Historical Journal*, 2, 79-88. (in Ukr.)
27. Racilevich A. (2010). Organizational registration of the Ukrainian national movement in Volyn. *Volyn Historical Notes*, 4, 20-29. (in Ukr.)
28. Bundak, O. (2016). All-Russian Peasant Union in Ukraine: Regional Aspect. *Chronicle of Volyn. All-Ukrainian scientific journal*. Lutsk: Eastern European National University named after Lesia Ukrainka, 16, 80-84. (in Ukr.)
29. Bundak, E. (2013). Politicization of the consciousness of the Ukrainian peasantry during the years of revolutions. *State power and the peasantry in the XIX - the beginning of the XXI century*. Kolomna: Moscow State. reg.soz.-rubber in-t, 229-236. (in Rus).
30. Bundak, O. (2013). Influence of national processes in the Russian Empire on the politicization of the Ukrainian peasantry in the late nineteenth and early twentieth centuries. *Scientific Bulletin of Lesia Ukrainka Eastern European National University: Historical Sciences*. Lutsk: Lesia Ukrainka National University, 12 (261), 15-20. (in Ukr.)
31. Bundak, O. (2014). The First World War and the Population of Ukraine: Socio-Economic Aspect. *Ukrainian state-building: problems and modernit*. Lutsk: PP Ivanyuk VP, IX, 100-108. (in Ukr.)
32. Kryzhanovskaya, M. Coverage of events in Volyn during the time of the Ukrainian Central Rada in the newspaper "Svoboda" (2017). *Ukrainian state-building: problems and modernity*. Lutsk, 13, 21-28 (in Ukr.)
33. Levshonyuk, A. (2017). Revival of public life in Volyn in the era of the Ukrainian Central Rada. *Ukrainian state-building: problems and modernity*. Lutsk, 13, 28-35. (in Ukr.)
34. Lis, S. (2011). Volyn in the Ukrainian Revolution. *Volyn-new*, 105, 5 (in Ukr.)
35. Lis V. (2006). Volynians defended the cathedral of Ukraine. *Volyn*, 7, 6 (in Ukr.)
36. Lis, V. (2008). Spirit and lessons of collegiality. *Volyn*, 7, 10. (in Ukr.)
37. Shabala, Y. & Schwab A. (2011). Development of the Ukrainian Revolution in Western Polissya during the Hetmanate of P. Skoropadsky and Directorate. *Past and present Volyn and Polissya. Volyn Polissya and Manevichina in European and Ukrainian history*. Lutsk, 38, 271-277. (in Ukr.)
38. Segeda, S. (2009). Military press in Volyn as a source of investigation of hostilities in the province during the liberation struggles of 1917-1920. *Past and present Volyn and Polissya. Pages of the Military History of the Region*. Lutsk, 30, 177-180. (in Ukr.)
39. Pakhaychuk, N. (2017). The Ukrainian Revolution and Volhynia: [8 facts about our region in 1917-1921]. *Family and Home* 12, 7. (in Ukr.)

O. Bundak

PARTICIPATION OF THE PEASANTRY OF VOLHYNIA IN THE REVOLUTIONARY EVENTS OF THE BEGINNING OF THE XX CENTURY: HISTORIOGRAPHIC REVIEW

Introduction. The territory of Volhynia was the historic Ukrainian land where political, economic, national, military and religious issues came together and had a decisive influence not only on the life of the local population, but also played a significant role in engaging various social strata of the Volhynia people into the state-building processes and the formation of a political outlook. Another defining feature of the Volhynia lands was that they were the battlefield of the First World War, because it was here that the front line was located, remaining unchanged from 1915.

Results. At the end of the XX - the beginning of the XXI century, scientific research examining various aspects of life and development of the Volhynia province in the chronologically defined period has intensified. However, as it turned out, in comparison with the state

of the art of the historical research of Volhynia during the previous - XVII-XIX centuries, the life and activities of the peasantry as the main social stratum of the province, was less explored from the historiographical view and requires a new contemporary take and generalization in the light of the present tasks of historical science.

Conclusion. In the study of peasant-related issues, two main periods should be distinguished: the Soviet period and the period of Ukrainian independent historiography.

The first period is characterized by the existence of established Soviet dogmas, clichés, and clearly defined ideological approaches and increased censorship. Although scientific research of this period does not give a real assessment of all socio-political, economic, military and cultural events that took place in Volhynia region, they are partly based on archival sources and are a self-sufficient source for characterizing the identified problem. It should be noted that a number of monographic works of Ukrainians historians of the Soviet era were in the fairway of Russian Soviet historical science: I. Zabolotny, I. Kichiya, R. Oksenyuk, L. Deshchinsky, M. Leschenko, etc. Works that are rather supplementary, as they relate more to military events, however, analyze the situation of different categories of people, including the peasantry: P. Holub, A. Tkachuk, V. Holovan, etc.

The diverse material on the proposed issue is contained in works of generic character: “The history of cities and villages of the Ukrainian SSR”, “The history of Volhynia. From ancient times to the present day”, etc.

The second period highlights the course of revolutionary events and the participation of peasants in them from a more objective and impartial standpoint. It is characterized by a significant expansion of the source base; the update of conceptual apparatus; biographical studies, which make it possible to find out the ideological foundations, political orientations and preferences of individuals; consideration of the social base of the revolution; the problems of national governments and the political history of the revolutionary period; attempts to modernize methodological tools; the desire of some researchers to abandon the descriptive genre and ideological dependence on the “national idea”. Currently, ideological obstacles have been abolished, special funds of archives and libraries have been opened, which made the achievements of the historiography of the liberation struggles fairly substantial. They are systemic in nature and are thematically versatile. Among the researchers of the outlined issues are V. Soldatenko, O. Vlasyuk and V. Tsyatka, O. Demyanyuk, O. Komarnitsky, M. Kovalchuk, V. Tymoshenko, O. Bundak, N. Rudnytska, R. Mlinovetsky, Y. Polishchuk, etc.

The material systematized in the article may become the basis for introducing new approaches to the development of research on this issue in modern historiography.

Keywords: historiography, peasantry, Ukrainian revolution, liberation struggle, Volhynia.

УДК 930(73):323.27

DOI: 10.31651/2413-8142-2019-21-79-82

М. В. Глібіщук

*кандидат історичних наук, асистент кафедри історії
Нового та Новітнього часу Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича*

КОНЦЕПЦІЯ РЕВОЛЮЦІЙ Т. СКОКПОЛ

У статті проаналізовано концепцію революцій відомої американської дослідниці Теди Скокпол. Автором стисло охарактеризовано ключові положення теоретичного концепту Т. Скокпол. Було вказано на критичні судження щодо наукового підходу Т. Скокпол.

Ключові слова: *Теді Скокпол, революція, концепція, структуралістський підхід.*

Постановка проблеми. Проблематика феномену революцій у світовій історії до сьогодні залишається цікавою не лише для західних, але й українських дослідників. Адже кожна нова генерація науковців намагається переосмислити роль цього явища та піддати критиці минулі теоретичні концепти. До того ж деякі сучасні вчені не слідують традиції, яка склалася у минулі десятиліття, пов'язувати сучасне трактування революції тільки з Новим часом. Так, знані антикознавці вважають, що революційні перетворення мали місце ще в античну добу. Сучасна дослідниця Н. Чеканова, яка є знаним фахівцем з історії Стародавнього Риму, стверджує, що зміна римського політичного ладу від республіки до імперії була ніщо іншим як революцією [1]. В одній зі своїх праць авторка обґрунтувала тезу, що повалення республіки та встановлення імперії в I ст. до н. е. супроводжувалося низкою як реформістських, так і революційних перетворень у римському соціумі. Такі судження Н. Чеканової спричинили жваві дискусії між антикознавцями щодо слушності використання терміну революція для домодерних суспільств.

Однак у минулі століття теж мали місце суперечки між істориками стосовно різних наукових підходів у вивченні вказаного вище явища. Зазвичай такі дебати ставали каталізатором появи наукових досліджень, які продукували виникнення нових наукових парадигм. Яскравим прикладом цього стала книга відомого зарубіжного вченого Теди Скокпол «Держава і соціальна революція: Порівняльний аналіз Франції, Росії і Китаю», в якій вона виклала свою концепцію революцій [2]. Ця та інші її праці поєднали у собі здобутки багатьох поколінь істориків, соціологів, які працювали над цією проблематикою. У них можна помітити безпосередній чи опосередкований вплив плеяди відомих західних науковців – від А. де Токвіля, К. Маркса до Ч. Тіллі, Б. Мура. Це дозволило їй суттєво розширити методологічні горизонти і комплексно підійти до аналізу предмету дослідження. Не буде перебільшенням стверджувати, що під впливом її праць сформувалася нова наукова школа у західній історіографії щодо дослідження феномену революцій, яка й дотепер має багато прихильників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж різних етапів наукової кар'єри американська дослідниця займалася вивченням ролі держави та її інститутів у революційних процесах, а її праці охоплюють величезний спектр різних тем. Однак найбільшої популярності вона здобула у 1970-х рр.,